

A tanult szókincs játékos gyakoroltatásának kezdeti lépései gyakorlati példák segítségével a kisgyermekkorú idegennyelv-oktatásban

TÓTH ORSOLYA

SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti

Iskolája, Napközi Otthonos Óvodája, Szeged

ursula.toth@gmail.com

„A játék csak egy másik változata a munkának; összes formájában bensőséges szerepet játszik az emberi tudás felhalmozásában.”

(Raymond Kurzweil)

1. Bevezetés

Korunkban egyre inkább meghatározóvá vált az igény az idegen nyelvek ismeretére. Egyértelművé vált, hogy a mai ember számára a többnyelvűség előnyt, míg az egynyelvűség valójában hátrányt jelent – többek között a karrier, a mobilitás szempontjából. Az Európa Tanács 1997-es „Korai nyelvtanulás, és utána...?” címmel Luxemburgban megrendezett konferenciája iránymutatást adott az idegen nyelvek elsajátításának optimális kezdetével kapcsolatban. Ehhez a kisgyermekkorot tekintik az ideális időszaknak, a konferencián megfogalmazott ajánlásokban leírják a korai nyelvtanulás szükségességét. Célként jelölték meg, hogy minden európai tanuló részesüljön korai nyelvtanításban, ugyanis a nyelvtudással rendelkező emberek alkalmassá válnak a kulturális közvetítő szerepre, értékessé válnak a munkaerőpiacon. Ebből következően mára jelentősen megnőtt az igény a korai idegennyelv-fejlesztés iránt. A luxemburgi konferenciáról bővebben Bérces Judit (2009) azonos című cikkében olvashatunk.

Az idegen nyelv elsajátítása kisgyermekkorban leginkább „cselekvés, megértés, szemlélés, dolgok észlelése, vidám és játékos élmények útján zajlik.”³² Az örömteli játékos tevékenységeknek kiemelt szerepe van, hiszen az iskolakezdő gyermekek szükségletei közé tartozik a játék. Így a játék hatékony eszköze az oktatásnak és a képességfejlesztésnek, ugyanakkor önmagában is motiváló erővel bír. „A gyermek azért játszik,

---

³² Leopold (1994:34) idézi: Boeckmann et al. 2010. Többnyelvűség az óvodákban – Módszertani kézikönyv korai fejlesztéshez. Universität Wien Institut für Germanistik, Wien, 150. A magyar fordítást készítette a Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft. megbízásából Balázs István.

mert játszani jó. Mindig az örömet keresi benne. A gyermekek mindenhol képesek bármivel játszani. A játék erős és kellemes érzelmi állapotot hoz létre bennük”³³ (Pásztor 2019: 112).

A tanulmány mottójaként választott idézet teljes mértékben igaz a kisgyermekkorú idegennyelv-oktatásra is, hiszen a játék, a játékos forma fontos szerepet játszik az idegennyelv-tanítás során is. Ugyanakkor ez a játék valójában komoly munka, melynek célja a nyelvtudás megszerzése. Iskolánkban ez a játékos forma a drámapedagógia módszereinek, eszköztárának segítségével valósul meg, ugyanis tagozaton az idegennyelv-oktatás összefonódott a drámapedagógiával. Ez azt jelenti, hogy a tagozatos tanulók számára az idegen nyelv tanítása első évfolyamon kezdődik angol, illetve német nyelvű színjáték tanszakon a művészeti iskola keretei között.

Tanulmányomban néhány általam használt és bevált játékot mutatok be, melyek a szabályjátékok csoportjába tartoznak. A szabályjátékok a drámapedagógiában a Bolton-féle felosztás szerint az „A” típusba, a gyakorlatok közé tartoznak (Bolton 1993). A felosztásról bővebben a későbbiekben esik szó. Ezeket a játékokat az első és második osztályosok szókincsfejlesztése, ezen belül is a gyakorlás folyamata során alkalmaztam. Tekintve, hogy minden téren a kezdetektől kívántam elindulni, a korosztályválasztás és a szókincsfejlesztés okai a következők:

- az első és második osztály az iskolában töltött sok év kezdete;
- az idegennyelv-oktatás első szakaszában a szótanítás kerül előtérbe;
- a bemutatásra kerülő játékok a dramatikus tevékenységekkel való ismerkedést szolgálják, hiszen a szabályjátékok – gyakorlatok – a későbbi összetettebb tevékenységek alapját képezik.

2. Gondolatok a szókincsfejlesztésről

Felmerülhet a kérdés, hogy miért oly fontos a szókincsfejlesztés. A jelentés elsősorban a szavakon keresztül közvetítődik, ezt David Wilkins brit nyelvész így fogalmazza meg: „Míg nyelvtan nélkül kevés közvetíthető, szavak nélkül semmi” (Wilkins 1972). A megfelelő szókincs nélkül nem értjük mások mondanivalóját, és mi sem tudjuk megértetni magunkat másokkal, szavak nélkül nem valósul meg a (szóbeli) kommunikáció.

---

³³ Pásztor (2019:112): A játékos idegennyelvi foglalkozások megjelenése a magyarországi óvodákban 1959-től napjainkig, különös tekintettel a soproni és Sopron környéki óvodákra (doktori értekezés).

A szókincsfejlesztés a nyelvtanulás olyan része, amely a folyamat során a kezdetektől jelen van, és valójában soha nem zárul le. Ezt Pelcz Katalin és Szita Szilvia a következőképpen fogalmazza meg: „A szókincsfejlesztés a nyelvtanulás teljes folyamatát végigkísérő, a grammatikai ismeretekhez képest nehezebben meghatározható, körvonalazható terület. Kulcsfontosságú kérdés, melynek konzekvens és tudatos feldolgozása jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy *nyelvtanuló*ból *nyelvhasználó* váljék” (Pelcz–Szita 2013: 76).

Iskolánkban az adott korosztályban az idegen nyelv tanítása két évet felölelő, bevezető szóbeli szakasszal indul. Ez a nyelvi előkészítő szakasz, a primer nyelvi készségeket helyezi előtérbe, kizárólag a szóbeliségre épít: a beszédkészségre és a beszédértésre. Ez azt jelenti, hogy nem alkalmazhatók azok a szókincstanítási technikák, amelyek íráshoz vagy olvasáshoz kötöttek (szövegekörnyezet, fordítás, szótárhasználat). Az első évben mindenképpen kiesnek azok a technikák is, amelyek feltételezik a célnyelv egy bizonyos szintű előzetes tudását (részletes körülírás, szinonimák, antonimák stb.), így a lehetőségek az illusztrációk használatára és a bemutatásra szűkülnek le. Az illusztrációk (képek, rajzok, tárgyak, poszterek stb.) főleg a főnevek, tárgyak tanításánál kerülnek előtérbe, míg a bemutatás (mutogatás, testbeszéd, mimika) az igék, cselekvések, valamint a melléknevek, érzelmek tanításánál nyújtanak elsősorban segítséget. Ez teljes összhangban van a Goethe Intézet által kiadott Korai idegennyelv-tanulás – Nürnbergi ajánlások 2010-ben átdolgozott változatában található, a nyelvelsajátítás fejlődéslélektani vonatkozásaival kapcsolatos egyik ajánlásával, miszerint „a gyermekeknek a megértéshez konkrét szemléltetésre van szükségük. Elvont dolgokat csak egy bizonyos kor elérése után képesek megérteni. A sikeres és az örömteli tanulás szempontjából ennek következtében döntő jelentősége van az adott helyzetekre vonatkozó és cselekvésorientált tanulási impulzusoknak” (Widlok et al. 2010: 12).

A tananyaggal, tartalommal kapcsolatban általános igazságként megfogalmazható elvárás, hogy közel álljon a gyermekekhez. Ennek szükségességét az idegennyelv-tanítás kapcsán Sárvári Tünde így indokolja: „Az idegennyelv-órákon a gyermekek a számukra még ismeretlen nyelven hallottakat a világról kialakult ismereteik alapján értelmezik, ezért elengedhetetlen, hogy a tananyag általuk ismert tartalmakra épüljön” (Sárvári 2016: 130). A korábban említett 2010-es Nürnbergi ajánlások közt szerepel a korosztálynak megfelelő tartalommal kapcsolatos ajánlás is: „Az idegen nyelv oktatási kínálatának a gyermekeknek a világról megszerzett tudásához kell kapcsolódnia, és a fontos, a gyermekek számára releváns témák feldolgozása révén

kompetenciáikat a nyelven kívüli területeken is el kell mélyítenie” (Widlok et al. 2010: 9). A cél egy olyan idegen nyelvű mentális lexikon kialakítása, amely könnyen előhívható.

3. Gondolatok a korosztályról

Az életkori sajátosságok figyelembevétele fontos szempont a hatékony tanulási folyamat tervezése során. Ebben az életszakaszban az anyanyelv elsajátítása még nem fejeződött be. Ilyenkor az anyanyelvi kompetencia fejlődése egy természetes nyelvelsajátítási folyamat. Erre épül a kisgyermekkorú idegennyelv-tanulás, így érdemes a két folyamatot szoros összefüggésben szemlélni.

Az iskoláskor kezdete fordulópontnak tekinthető az emlékezeti stratégiák szempontjából is. Ekkor ugyanis jelentős változások történnek a stratégiák használatában. Erről Michael Cole és Sheila R. Cole *Fejlődéslélektan* című munkájukban írnak. Két ilyen emlékezeti stratégiát emelnek ki: az ismételtetést és az emlékezeti szervezést (Cole–Cole 1998). Kulcsfontosságú, hogy a játékok, drámajátékok órai használata ezeknek a stratégiáknak a fejlődését is elősegítik, támogatva az adott életkorban zajló természetes folyamatokat.

Az óvodáskor a szerepjátékok kora, az „úgy tenni, mintha...” világa. Az iskoláskor kezdetével az ilyen játékok csökkennek, és felváltja őket egy fejlettebb játékforma, a szabályjáték (Lányiné 1964). Ezt a gondolatmenetet részletesebben fejti ki Cole és Cole (1988). A szerepjáték a szerepeken, a szabályjáték a szabályokon alapszik. Ez nem jelenti azt, hogy a szerepjátékokban nincsenek szabályok, illetve a szabályjátékokban nincsenek szerepek. Ami ebben a korban változik, az a köztük lévő egyensúly. Az iskoláskor kezdetével a szabályok kerülnek előtérbe, azok határozzák meg, milyen szerepeket és hogyan kell játszani. A résztvevők előre megegyeznek a szabályokban. Ez a változás teszi lehetővé a játékos tevékenységek csoportos munkaformában történő alkalmazását, hiszen ettől a kortól kezdve a gyerekek nemcsak egymás mellett, hanem egymással is játszanak (Cole–Cole 1998).

4. Gondolatok a játékról, a drámás játékokról

A játék az adott korosztály életkori sajátosságai közé tartozó szükséglet, örömforrás, valamint eszköz a tanulás-tanítás folyamatában. A későbbiekben ismertetendő játékok a szabályjátékok közé tartoznak, amelyek a drámapedagógia szemszögéből tekintve a következő helyet

foglalják el a dramatikus formák rendszerében Gavin Bolton felosztása alapján.

Bolton a dramatikus tevékenységformákat alapvetően négy különböző csoportba sorolta:

„A” típus – gyakorlatok;

„B” típus – a dramatikus játékok (komplexebb tevékenységek);

„C” típus – a színházszerű formák;

„D” típus – tanítási dráma (a fenti három típus ötvözése, integrációja) (Bolton (1993).

A gyakorlatok jellemzői közé tartozik, hogy mindig rövid távúak, törekednek a lezártságra, szabályai egyértelműek. Ezek teszik lehetővé azt, hogy bármely tantárgy oktatása során könnyen alkalmazhatók, beépíthetők. Ebben az esetben alkalmazott drámajátékról beszélünk, melyek kiváló eszközei lehetnek a képességfejlesztésnek. A drámatanár-
rok eszköztárában a gyakorlatok különböző technikák elsajátítására alkalmasak, megalapozzák a későbbi összetettebb dramatikus tevékenységek használatát.

A játékok tanórába való beépítését teljes mértékben alátámasztják a Nürnbergi ajánlásokban olvasható gondolatok: „...minden olyan cselekvésorientált oktatási kínálat célravezető, amelyik játékosan közvetít érdekes tartalmakat...” (Widlök et al. 2010: 9). Ugyanezt megfogalmazza a tanítási eljárás elveiben is: „Az idegen nyelvet tanuló gyerekek tanulási folyamata legyen játékos és cselekvésorientált” (Widlök et al. 2010: 30).

5. A játékok

A játékokba igyekeztem a tanulás minél többféle, különböző csatornáját bevonni, hogy megkönnyítsem a különböző tanulótípusba tartozó gyerekek tanulását.

A játékok leírása táblázat formájában olvasható. A bal oldali oszlopban a szempontokat adtam meg. Ezek közül az első a játék neve, ezt követi a célmeghatározás. Mindkét játék célja a gyakoroltatás, megkönnyítve a szavak előhívhatóságát, a mentális lexikonba való hatékony beépítését. Ezt követően a drámás cél található, ami kiegészíti a fent meghatározott főcél. A kiinduló helyzet és a kellékek megadása a játékok előkészületében kíván segítséget nyújtani a tantermi környezet és az eszközigény tekintetében. Ezt követi a játék részletes leírása, végül pedig különböző variációs lehetőségeket vázoltam fel, ezzel segítve a

játék adaptálását a különböző csoportigényeknek és céloknak megfelelően.

Az első játék a „Make the right order!” fantázianevet kapta; az ismételtetés segíti az emlékezeti stratégia fejlődését. A játék előnyei közé tartozik, hogy minden észlelési típus előkerül, sokféle módon variálható, könnyen igazítható az adott csoport jellemzőihez, és minden témakörben alkalmazható. Nem teremt versenyhelyzetet, ugyanakkor mindenki részt vesz benne.

A játék neve:	„Make the right order!”
A játék célja:	A tanult szókincs gyakoroltatása (bármely témakör szavainak gyakorlására alkalmazható).
A játék drámás célja:	Koncentráció, a koordináció fejlesztése, egymásra figyelés.
Kiinduló helyzet:	A diákok két csoportban ülnek a székeken, egymással szemben.
Kellék:	Képek.
A játék leírása: 1. kör	A tanár kezében vannak a képek, amelyek a gyakorolni kívánt szavakat ábrázolják, ezeket kiosztja az egyik csoport tagjainak. A másik csoport tagjai kimondják a szemben ülőnél lévő szót. (Az ügyesebbek végigmondhatják a szósort.) Ha kész, a csoportok szerepet cserélnek.
2. kör	A képpel rendelkező csoport tagjai a székek mögé állnak. A kép nélküli csoport első tagja kimond egy tetszőleges szót. A képpel rendelkező csoportból, aki a saját szavát hallja, leül az első székre. Ez a lépés ismétlődik addig, amíg minden, képpel rendelkező diák le nem ül. A kör végén a hallottak alapján a megfelelő sorrendben ülnek a gyerekek a székeken. Ha kész, a csoportok szerepet cserélnek.
3. kör	A játék annyiban változik, hogy a kép nélküli csapat kap egy kis felkészülési időt, hogy összeállítson egy sorrendet a szavakból. Egy

	önként vállalkozó tag a szósortozatot egyszerre mondja el a másik csapatnak, és az összes szó elhangzása után kell megalkotni a megfelelő sorrendet. Ha kész, a csoportok szerepet cserélnek.
Variációs lehetőség nagyobbak számára:	A képekről szókapcsolatokat vagy rövid mondatokat kell mondani, pl.: long pencil, blue car stb. A szekunder nyelvi készségek bevezetésénél a képek alá oda van írva a szó, majd később csak a szókétyák alkalmazásával is játszható a játék.

A második a jól ismert memóriajáték egy élvezetesebb formája. Mint a neve is jelzi, itt a memória fejlesztése kerül előtérbe. Több időt vesz igénybe, mint az előző játék, főleg a szavak, párok kiosztása miatt. Tapasztalataim alapján mindenki számára nehézséget jelenthet megjegyezni a saját szavát, valamint türelmesen megvárni, amíg rájuk kerül a sor. A játék előnye: semmilyen eszközt, kelléket nem igényel, nincs szükség nagy térre. Hátránya: nincs idő arra, hogy mindenki kimenjen és játékostként kipróbálja magát.

A játék neve:	Living memory
A játék célja:	A tanult szókécs gyakoroltatása (bármely témakör szavainak gyakorlására alkalmazható).
A játék drámás célja:	A memória és az önuralom fejlesztése.
Kellék:	
Kiinduló helyzet:	A gyerekek ülnek a helyükön. (Tetszés szerint variálható.)
A játék leírása:	Egy önként jelentkező diák kimegy a teremből, amíg a tanár kiosztja, megbeszéli a többiekkel, ki micsoda, ki melyik szó és kinek ki a párja. (Ha páratlan a benmaradó gyerekek száma, a tanár is beállhat a játékba.) Amikor készen vannak, behívják az önkéntes diákot, aki a

	memóriajáték szabályainak megfelelően próbálja megtalálni a párokat. Kiválasztja két társát, akik felállnak helyükről, majd hangosan kimondják szavukat. Ha párban vannak, kimennek a terem hátuljába, elejébe. Ha nem, visszaülnek a helyükre. A játék addig folytatódik, amíg a játékos meg nem találja az összes párt.
Variációs lehetőség 1:	A játék menete ugyanaz, mint az első esetben, csak a szavak kiosztásánál a páros egyik tagja magyarul, míg a másik tagja angolul mondja a szót.
Variációs lehetőség 2:	Állatok témakörében jól használható. A játék menete ugyanaz, mint az első esetben, csak a szavak kiosztásánál a páros egyik tagja utánozza az állat hangját, vagy elmutogatja az állatot, míg a másik tagja angolul mondja a szót.
Variációs lehetőség 3: verseny	A játék menete ugyanaz, mint az előzőekben, csak két önként jelentkező megy ki, és felváltva szólítják társaikat a páros memóriajáték szabályainak megfelelően.

6. Összegzés

A szókincsfejlesztés elengedhetetlen része az idegennyelv-oktatásnak, hiszen a szavak a nyelv építőkövei. A játék a gyermek természetes közege, a kisiskolás tanulók életkori sajátosságai közé tartozik, hogy a játékos, kreatív, mozgással egybekötött tevékenységek során könnyedén tanulnak. Ezt a jelenséget kihasználva érdemes az idegen nyelvi órákba beépíteni a szókincsfejlesztő és egyéb játékokat, amelyeknek számtalan variációját lehet kidolgozni az adott életkornak és nyelvtanítási céloknak megfelelően, mindenkor szem előtt tartva, hogy az órai tevékenységek érdekesek, motiválóak és a gyerekek szintjének megfelelőek legyenek, ugyanakkor kihívás is legyen bennük.

Tanulmányom célja az volt, hogy bemutassak néhány olyan példát a drámapedagógia eszköztárából, amelyek élvezetesebbé tehetik a szókincsstanítást első és második osztályban, és amelyek főként a gyakorlás fázisában nyújthatnak segítséget.

Irodalom

- Bérces J. 1998/2009. „Korai nyelvtanulás és utána...?” *Új Pedagógiai Szemle* 48/4. 85–87. <http://regi.ofi.hu/tudastar/korai-nyelvtanulas>. (Letöltés: 2020. 05. 21.)
- Bolton, G. 1994. *A tanítási dráma elmélete*. Budapest: Marczibányi Téri Művelődési Központ.
- Cole, M., Cole, S. R. 1998. *Fejlődéslélektan*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Lányiné Engelmayer Á. 1964. A gyermekkor szakaszokra osztása. In: Kaposi László (szerk., 1995) *Drámapedagógiai olvasókönyv. Színházi füzetek/VII*. Budapest: Magyar Drámapedagógiai Társaság Marczibányi Téri Művelődési Központ. 15–28.
- Pásztor E. J. 2019. *A játékos idegen nyelvi foglalkozások megjelenése a magyarországi óvodákban 1959-től napjainkig, különös tekintettel a soproni és Sopron környéki óvodákra*. (Doktori értekezés.) Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar. https://www.ppk.elte.hu/dstore/document/222/doktorjelolt_pasztoerenikojudit_disszertacio.pdf. (Letöltés: 2020. 05. 21.)
- Pelcz K., Szita Sz. 2013. Szókincsfejlesztés a „MagyarOK” tankönyvcsalád koncepciójának tükrében. In: *THL2 1–2*. http://real.mtak.hu/73679/1/EPA01467_thl2_2013_1-2_075-089.pdf. (Letöltés: 2020. 05. 21.)
- Sárvári T. 2016. A drámapedagógia alkalmazási lehetőségei a korai idegen nyelvi fejlesztésben. *Gyermeknevelés* 4/1, 124–139.
- Widlok, B., Petravić, A., Org, H., Romcea, R. 2010. *Korai idegennyelvtanulás – „Nürnbergi ajánlások”*. Átdolgozott, új változat. München: Goethe-Institut. http://www.goethe.de/ins/hu/bud/pro/bkd/korai_idgennyelvtanulas.pdf. (Letöltés: 2020. 05. 22.)
- Wilkins, D. A. 1972. *Linguistics in Language Teaching*. Cambridge: MA MIT Press.